

קול צופיין

קול צפ"ן נשא קול יחדו ירננו

ניסיון במ
1271

תולדות תשפ"ו השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

גשמים, ברקים ורוחות

גדול ועצירה רבה עד שצריכים רחמים על המטר ואין המטר בא רק לפרקים - בוודאי יש שמחה רבה כשיורד מטר וצריכין להודות על זה". "אבל בארץ ישראל אפילו בסתמא הוא בכלל זה, ששם כל אחד מצפה וממתין על עת הגשמים ומצטער על העדרו ושמוח מאד בירידתו". ואע"פ שפשוט למשנה ברורה שצריך לברך בארץ ישראל על הגשמים - הוא מסתפק לדון אם לברך בשם ומלכות "שלא נמצא זה בשום פוסק" ולכן הוא אומר ש"ברך בלא שם ומלכות".

בגשם ראשון לרדב"ז צריך לברך

מדברי המשנ"ב בהמשך משמע שכל הספק שלו הוא על גשם שני ושלישי שאנשים כבר לא שמחים בהם אבל על גשם ראשון או על גשם שבא אחרי הפסקה שגרמה צער - צריך לברך בשם ובמלכות. הוכחה לכך מהמשנ"ב שהביא את דברי הרדב"ז (ח"א שיח) שכתב כי מי שרואה את הנלוס בעלייתו מברך עליו "שהחיינו": "הרואה נלוס כשהוא קטן וחוזר ורואה בזמן שהוא גדול ושמה בראיתו - מברך 'שהחיינו', אף דאין לו קרקע. כיון דהוא בא מזמן לזמן והוא נהנה ושמה בראיתו, לא גרע מאדם הרואה את הכירו ושמה בראיתו דמברך 'שהחיינו'". וכל זה רק בראיה ראשונה, אבל מי שרואה אותו כל יום - לא מברך.

הרואה את הכנרת במלואה - יברך שהחיינו

לפי דבריו של הרדב"ז מי שראה את הכנרת כשהמים בה מועטים, ורואה אותה כעת מלאה - צריך לברך שהחיינו. כן הדין במי שרואה מי שטיפנות של נחלים שהיו יבשים או דלים במים - וכעת הוא רואה אותם שופעים מים בשפע רב - יברך שהחיינו לא פחות ממה שמברכים על הנלוס.

מאימתי מברכים על הגשמים?

הכלל בברכות הוא להעדיף לברך על פרי שלם. פרי יפה ופרי שאוהבים יותר. לכן הגמרא מבינה שצריך לברך על הגשמים כשהם כמו פרי שלם

מודים על כל גשם וגשם

מודים על כל גשם

הרמב"ם כותב כי בכל פעם שיורדים גשמים רבים צריך להודות לה' על כך. אם יש לאדם שדה - מברך 'שהחיינו'. ואם יש לו ולאחרים שדה בשותפות - מברך 'הטוב והמטיב'. יש אומרים כי לדעת הרמב"ם בכל פעם שאדם רואה ריבוי גשמים ושמה - צריך לברך ולהודות על כך. ויש אומרים שמברכים רק כשהגשמים חדשים כדרך שמברכים שהחיינו והטוב והמטיב בדרך כלל.

ממשיך הרמב"ם ואומר "ואם אין לו שדה - מודה ומברך 'מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ואילו פינו מלא כו' עד הן הם יודו וישבחו ויברכו את שמך מלכנו ברוך אתה ה' אל רוב ההודאות והתשבחות" (רמב"ם ברכות י ה).

לשו"ע - רק אם היו בצער מחמת עצירת גשמים

הבית יוסף הביא את לשון הכל בו שאומר "יש אומרים שאין ברכת הגשם נוהג עתה בינינו לפי שאנו תדירין במטר, ואין אנו מתאוים לו ושמחים כדרך ששמחים באותם הארצות שיש להם יובש גדול ועצירה רבה עד שצריכים רחמים על המטר. אבל אנו אין אנו צריכים לכך ולפיכך ברכת המטר אינה נוהגת בינינו".

הביאור הלכה אומר כי בעל הכל בו גר באירופה ששם המדינות תדירות במטר ואין אנשים מתאוים למטר ושמחים כדרך ששמחים בארצות שיש בהם יובש ועצירה גדולה. על כן הסביר כי מה שכתב בשו"ע (רכא א) "אם היו בצער מחמת עצירת גשמים וירדו גשמים, מברכים עליהם". זה בחו"ל ששם מרובים הגשמים ואין בדרך כלל צער בעצירתם.

בארץ ישראל שמחים וצריך לברך - לפחות בלי שם ומלכות

אבל בארץ ישראל מברכים. ש"בארץ ישראל וחברותיה שמעו שם יובש

ויפה. "אמר רבי אבהו: מאימתי מברכין על הגשמים?" והתשובה "משיצא חתן לקראת כלה". יש מפרשים שהמים עולים לקראת הגשם היורד. ויש אומרים שזרמי המים שעל הקרקע נפגשים זה בזה. ולפי השו"ע "שירדו כל כך שרבו על הארץ שיעלו אבעבעות מן המטר, וילכו זה לקראת זה" (שו"ע רכא).

גם מי שאין לו שדה מודה על הגשמים

חכמינו בגמרא אומרים כי גם מי שאין לו שדה מודה לה'. כי בסופו של דבר קיום העם בארץ ישראל תלוי בגשמים. וכאשר קוראים בכוונה את קריאת שמע רואים שאהבת ה' מתגלה לעם ישראל באמצעות גשמים. ועוד לומדים מהתורה שהמעלה של ארץ ישראל לעומת מצרים היא בכך שארץ ישראל תלויה בגשמים משמים.

כמה טיפות גשם ירדו בשבת אחת

ההודאה על ריבוי גדול של הגשמים

"מאי מברך? אמר רב יהודה אמר רב: 'מוזים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו'. רבי יוחנן מוסיף כי אחרי אמירת 'מוזים' מושיבים ואומרים את כל נשמת כל חי מ'אילו פינו מלא שירה כים ולשונונו רנה כהמון גליו כו' " וחותרים את ההודאה הזאת בברכה "אל יעזבונו רחמין ה' אלהינו ולא עזבונו, ברוך רוב ההודאות". על זה מקשה הגמרא ושואלת "רוב ההודאות ולא כל ההודאות?" למה לצמצם את הברכה ולהודות רק על הרוב ולא על הכל.

ברוך אתה ה' אל רוב ההודאות

על כן אומר רבא שחותרים במילים "ברוך אל ההודאות". רב פפא אומר לברך גם "אל ההודאות" וגם "רוב ההודאות" (ברכות נט. תענית ו: רש"י, רמב"ן במלחמות ברכות). וכן נפסק בשו"ע שחותרים את הברכה במילים "ברוך אתה ה' אל רוב ההודאות". ובמילה 'רוב' לא מכוונים רק על הרוב מתוך השלם. להיפך, באים להודות על הריבוי הגדול של גשמים שיורדים לעולם.

בימים האחרונים ירדו בישראל 10,000,000,000,000 טיפות מים

אם חכמינו אמרו שצריך להדגיש את ריבוי הברכה, כדאי לחשב כמה טיפות מים ירדו בשבת האחרונה שהייתה שבת גשומה בהרבה מקומות בארץ ישראל. מצאתי כי ירדו בשבת זו בישראל כחמש מאות מיליון (500,000,000) קוב מים. וכיון שהברכה היא לא על קוב מים אלא על טיפות, תירגמתי את המספר הקודם לחמש מאות מיליארד (500,000,000,000) ליטר מים.

אף אחד לא יכול לומר 'תודה' כל כך הרבה פעמים

וכיון שבכל ליטר מים יש 20,000 טיפות, הרי שבשבת האחרונה ירדו בישראל 10,000,000,000,000 טיפות מים (עשר מיליון כפול מיליארד טיפות מים, מספר אחד עם 16 אפסים אחריו). אם כן, גם אם בן אדם יחיה אלפי אלפי שנים, הוא לא יספיק לומר תודה על גשם של יום אחד.

כי כל פה לך יודה

אין אִנְחָנוּ מִסְפִּיקִין לְהוֹדוֹת לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ

הצורך להודות על הריבוי מזכיר את נוסח "נְשַׁמֵּת כָּל חַי" שאנו מציניים

בה את ריבוי הטובה שאנחנו לא מספיקים להודות עליה. "אִלּוּ פִּינוּ מְלֵא שִׁירָה כָּסִם וּלְשׁוֹנוֹנוּ רְנָה פְּהֵמוֹן גְּלִין וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שְׂבַח כְּמִרְחָבֵי רְקִיעַ וכו' אין אִנְחָנוּ מִסְפִּיקִין לְהוֹדוֹת לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ וּלְבָרְךָ אֶת שְׁמֶךָ מְלֵכֵנוּ עַל אַחַת מֵאֵלֶּפֶי אֵלֶּפֶי וְרוֹב רַבֵּי רְבָבוֹת פְּעֻמִּים, הַטּוֹבוֹת נְסִים וְנִפְלְאוֹת שְׁעֵשֶׂת עֲמֻנוּ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ". לכן הפתרון הוא להודות תמיד. וזה שאומרים "שִׁפְתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מְלֵכֵנוּ".

כל היצורים החיים שמחים בגשמים

אנו מודים בנוסח של "נשמת כל חי" כי בירידת הגשמים כל בעלי החיים שעל פני האדמה שמחים. כל העצים וכל העשבים. כולם שרים, והאדם שמודה הוא להם לפה. וזהו שאומרים נשמת כל חי תברך וכו', ובוודאי גם הנכרים מודים לה' על הגשם שה' נתן להם.

הוסיף הבית יוסף (רכא) בשם הרב רבי מנוח שאנחנו מזכירים את נשמת כל חי "מפני שבסיבת הרעב בני אדם יוצאים ללסטם ולשפוף דם נקי וכן בסיבת הרעב חלאים באים לעולם לכך תקנו לומר מחרב הצלתנו ומדבר מלטתנו ומחלאים רבים דיליתנו".

הבורסה עולה כשיורדים גשמים

חכמינו במדרש (רבה דברי ז:ו) למדו מהפסוק בדברים (כה יב) "יפתח ה' לך את אוזניו הטוב את השמים לתת מטר ארץך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלויית גוים רבים ואתה לא תלנה" כי "בשעה שהגשמים יורדין אף משא ומתן מתברך שנא' לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך".

אף דגים שבים מתברכים

"רבנן אמרי אף הדגים מתברכים. אמרו רבותינו מעשה שתפשו דג אחד בעכו עד שלא ירדה הרביעה (לפני שירדו הגשמים) והיו שמין אותו שלוש מאות ליטרין ולא מצאו בו אלא מאתיים. אמר להן זקן אחד אילו ירדה הרביעה היו מוצאין בו יותר. משירדה הרביעה (כשירדו השמים) תפשו דג אחד והיו שמין אותו מאתיים ליטרין ומצאו בו שלוש מאות. הרי אף הדגים מתברכים".

אפילו החייבים מקבלים ברכה

רבי יוסי בר יעקב בא ממקום ששמו "בקרא" ופגש את רבי יודן שבא מ"מגדליא". תוך כדי הפגישה שלהם בדרך ירד גשם. שמע אחד את חברו מברך: "אלף אלפין וריבי ריבון חייבין להודות לשמך מלכינו על כל טיפה וטיפה שאת מוריד לנו שאת גומל טובה לחייבים". שאל אותו: מנין לך הנוסח הזה של הברכה? ענה לו: כך היה רבי סימון מברך על ירידת גשמים. הכוונה בברכה זו היא שהגשם יורד לטובים ולרעים כאחד. "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" וזו גדולה יותר מ"טרף נתן ליראינו יזכור לעולם בריתו".

מה התועלת של הברקים והרעמים?

מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית

במשנה (ברכות נד/א) כתוב "ועל הרעמים ועל הרוחות ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגברתו מלא עולם. על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה בראשית". מקשה הגמרא וכי הברקים לא נוצרו במעשה בראשית? למה לא נברך על הברקים 'ברוך עושה מעשה בראשית'?

הברקים מסייעים ליצירת גשם

כדי להודות על הברקים והרעמים צריך לדעת שיש לברקים תפקידים חשובים מאוד בשפע שהה' נתן לנו. בכל דור ודור ובוודאי בדור שלנו מתברר עד כמה הברקים הכרחיים וחשובים לעולם. כולנו רואים את האור שהברקים עושים. לא כולם יודעים שהברקים יוצרים חום אדיר שלפעמים מגיע עד 30,000 מעלות חום. החום הזה גבוה פי חמש מחום פני השמש אבל הוא לא שורף אותנו כי הוא נמשך רק אלפית שניה.

לשם מה צריך חום כל כך גדול?

החום הגדול של הברק גורם לירידה מוגברת של הגשם. איך החום מוריד את הגשם? הברק הקצר יוצר פיצוץ וגל הדף חזק מאוד. רסיסי הקרח והמים שבענן נטענים בחשמל והופכים להיות "מגנטיים". "מגנטיים" שלהם מושכת אותם אחד לשני וכך הם מתלכדים לטיפות גדולות. כשהן מספיק גדולות וכבדות הן יורדות לארץ כגשמי ברכה.

יצור דשן שהוא הכרחי לצמחים

התועלת השניה של הברק באה מזה שהוא יוצר דשן חנקני שמדשן את האדמה ומרבה את תבואתה. איך זה קורה? החום האדיר של הברקים שובר את הקשר הכימי בין שני אטומי החנקן שנמצאים באוויר בכמות גדולה. (78.08% מהאוויר הוא חנקן שהצמחים לא יכולים להשתמש בו. שאר האוויר הוא חמצן כ-21%, ארגון 0.9%, פחמן דו חמצני 0.04% ועוד).

החנקן שהתפרק לאטומים בודדים מתחבר לחמצן שבאוויר ונוצרת חומצה חנקתית. החומצה הזאת מתחברת למי הגשם והופכת לדשן חנקתי טבעי שנקלט ע"י הצמחים. הדשן הזה בונה בצמח חלבונים (בחייה יש 10-18% חלבונים בקטניות בין 20% ל-40%). הדשן הזה יוצר כלורופיל שנמצא בעלים והוא קולט את אור השמש ומפיק ממנו סוכר ופחמימות. הדשן הזה גם מייצר את הדבר החשוב ביותר עלי אדמות, ה-DNA של תאי הצמח, אבני היסוד שבלעדיהם אין שום חי או צומח עלי אדמות.

ריבוי גדול של ברכה

בעולם מתרחשים בכל שנייה כמאה ברקים. במהלך השנה מתרחשים בעולם כמיליארד וארבע מאות מיליון ברקים. הברקים הללו מספקים דשן לכל היערות והשדות שעל פני האדמה, גם אלה שמעובדות על ידי בני האדם וגם הרוב שלא מעובד על ידי האדם. כך הברקים מביאים ברכה לכל הצומח והחי אשר על פני האדמה.

היום מייצרים דשן בהמצאה של יהודי בשם פריץ הבר

אי אפשר להזכיר את הדשן הזה בלי להזכיר את היהודי פריץ הבר שהמציא תהליך אנושי שמחקה את התהליך שמתרחש על ידי הברקים. בתהליך שהוא המציא מפיקים דשן חנקתי שמסוגל להכפיל את כמות התבואה מכל דונם אדמה. בשנת 2021 ייצרו כ-185 מיליון טון דשן חנקתי ב-64 מדינות, בכ-490 מפעלים. שנתיים אחר כך יצרו כ-240 מיליון טון אמוניה ברחבי העולם.

פריץ הבר חשב את עצמו לגרמני אציל והתבולל בין הגרמנים, הוא תרם את כל יכולתו הרבות לפיתוח המדע בגרמניה, להצלחתה הכלכלית ולניצחונה על אויביה. כשהנאצים עלו לשלטון בגרמניה הם גרשו אותו בבושת פנים. רק אז הוא הבין את טעותו וחזר לעמו, עם ישראל. בדרכו לארץ ישראל הוא נפטר, לא לפני שהספיק לתרום את כל הספרייה שלו למדינת ישראל.

"אמר אביי כרוך ותני, רבא אמר התם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית. הכא עושה מעשה בראשית איכא, שכחו מלא עולם - ליכא" (ברכות דף נט/א). הבית יוסף (רנ"ו) כתב כי "דעת הראב"ד בהשגות דהא דאמר רבא מברך תרתי שיברך על כל אחד מאותם הדברים שתי ברכות הללו, וכן נראה מדברי רש"י. אבל התוספות כתבו "או האי או האי איזה שירצה" וכ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש.

וכך פסק בשו"ע "על הזיקים, והוא כמין כוכב היורה כחץ באורך השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט; ועל רעדת הארץ; ועל הברקים; ועל הרעמים; ועל רוחות שונשבו בזעף, על כל אחד מאלו, אומר: בא"י אמ"ה עושה מעשה בראשית; ואם ירצה יאמר: בא"י אמ"ה שכחו וגבורתו מלא עולם" (רנ"ו).

נוהגים לברך על הברקים עושה מעשה בראשית ועל הרעמים שכחו וגבורתו

במשנה ברורה: "העולם נוהגים לברך על הברקים עושה מעשה בראשית ועל הרעמים שכחו וגבורתו מלא עולם. וכן מסתבר שעל ידי הרעם נראה גבורתו של הקב"ה יותר מברק". אמנם אם ראה ושמע ביחד את שניהם - מברך אחת מהברכות ויוצא ידי חובה. וכמובן אם ברך הפוך - גם יצא ידי חובה.

למה נוהגים לא לברך?

כתב כף החיים (סימן רנ"ו ס"ק א') "ומיהו מנהג העולם לברך על כל הנזכר בסימן זה ובסימן שלאחריו בלתי שם ומלכות, ואפשר שנתפשט מנהג זה על פי מה שכתב מור"ם ז"ל בהגה לעיל סימן רכ"ג סעיף א'". ושם כתב הרמ"א כי "יש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו, שאינה חובה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו הברכות". והעיר המג"א שהרמ"א לא פוסק כמותם אלא רק מציין את מנהגם. ובאמת "ואינו נכון, דמאי דאיתמר איתמר" וצריך לברך כמו שכתוב בגמרא.

מי שמברך בלא שם ומלכות במדינות אלו כשהיו שרוים בצער אין גוערין בו

וכתב כף החיים (רנ"ו ס"ק ו') כי אם הייתה הפסקת גשמים מברכים. ולא כדעת העולות תמיד שאומר כי בחו"ל תמיד לא מברכים. "וכן המנהג במדינות אשכנז שאין מברכין לעולם על הגשמים אפילו נעצרו הרבה עכ"ל". לדעתו זו טעות והביא שורה ארוכה של פוסקים שאומרים כי צריך לברך. ומסיים בשם משבצות זהב א' "מיהו מי שמברך בלא שם ומלכות במדינות אלו (ר"ל באשכנז) כשהיו שרוים בצער - אין גוערין בו".

האם לברך בימינו?

הבן איש חי (עקב סעיף טז): "על הברקים מברך 'ברוך עושה מעשה בראשית' ועל הרעמים מברך 'ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם' ומן הדין צריך לברך בשם ומלכות, אך פה עירנו נהגו לברך שתי ברכות אלו בלי שם ומלכות, וכתב לי ידידנו הרה"ג מהר"א מני נר"ו דגם בעה"ק תוב"ב נהגו לברך בלי שם ומלכות". אמנם במקומות שנוהגים לברך כדינא דגמרא - כך יעשו.

שאלתי פעם את מו"ר אבא זצוק"ל למה לא מברכים בשם ומלכות על ברקים ורעמים? ואמר לי כי לפעמים אדם שומע רעש וחושב שזה רעם ובאמת הרעש ממקום אחר. ולפעמים הוא רואה אור גדול וחושב שזה ברק. לפי זה מי שברור לו שהוא רואה ברק או שומע רעם - יכול לברך בשם ומלכות.

סיפורים על הרב זצ"ל

בבית אלוקים נהלך ברג"ש – רוח, גשם, שלג

הרב מרדכי אליהו זצ"ל היה מקפיד ללכת כל בוקר להתפלל עם הנץ החמה כוונתיו. קיץ וחורף, שבת וחול, ימים רגילים וימים נוראים. היה לו נהג קבוע שהיה מסייע אותו כל בוקר במכונית שלו לבית הכנסת ומחזיר אותו. קוראים לו שלום קנוניאן.

מספר שלום קנוניאן: בוקר אחד היה שלג כבד, נסעתי בקושי עם המכונית הישנה שלי והגעתי לביתו של כבוד הרב. כשהגעתי ראיתי שהגיע לשם שלום כהן, שהרב כינה אותו "שלום שלנו", עם רכב שיש בו שרשראות מיוחדות לנסיעה בשלג. לאחר כמה דקות הגיע גם הרב חיים סוויסה עם מכונית 4X4, שמיועדת לנסיעה במקומות קשים ומסוכנים. הרב ירד מביתו, ואף אחד לא חשב לומר לו להיכנס למכונית שלי. אבל הרב ניגש מייד למכונית, פתח את הדלת, נכנס והתיישב. לא העזתי לומר לרב שאני פוחד שהרב יסע אתי, ואולי כדאי שייסע עם שלום כהן או עם הרב סוויסה. אמרתי להם שאני אסע, ושהם ייסעו אחריו למקרה שניתקע.

את העלייה בכניסה לביתו של כבוד הרב עליתי כאילו אין שלג. הגענו לבית-הכנסת בקלות, הורדתי את כבוד הרב והתחלנו להתקדם לכיוון בית-הכנסת. לפתע שמתי לב ששלום והרב סוויסה לא הגיעו. לאחר דקות ארוכות, כשהם סוף-סוף הגיעו, שאלתי אותם מה קרה והם השיבו שהמכונית של הרב סוויסה נתקעה בעלייה.

בדרך חזרה לביתו של הרב הדבר חזר על עצמו. ירד שלג כבד, הכול היה מלא בוץ ומחליק, אבל אני נסעתי עם כבוד הרב כאילו מדובר ביום אביבי נעים. הרגשתי ממש סייעתא דשמיא בנסיעה הזאת. אלוקים מסייע לרב להתפלל עם הנץ החמה כמו שהוא רגיל לעשות כל יום.

(שלום קנוניאן, נהג הוותיקן של הרב)

משאלה שהתגשמה

סיפר הרב שי דאום, רב בישיבת "עוד יוסף חי": מרן הרב אליהו זצוק"ל הגיע לביקור ברמת הגולן. ומור"ר אבי הרב יחזקאל דאום זצוק"ל לקח את הרב לביקור בבית הספר המקומי. בתקופה היא הייתה בצורת קשה ברמת הגולן וגשמים לא ירדו זמן רב.

הרב דיבר עם הילדים ושאל אותם האם יש להם שאלות לשאל אותם. קם ילד בכיתה א' או ב' ושאל את הרב למה אין גשם. הרב מאוד התרגש שילד קטן שואל ומבקש גשמים, והשיב לו: גשם זה לא בעיה, בסוף השבוע ירד גשם. כל מי שהיה שם התפלא על ההבטחה הזאת. שום גשם לא היה צפוי ושום שקע ברומטרי לא היה באופק, ומנין הביטחון הגדול של הרב שבסוף השבוע ירד גשם? השמועה על ההבטחה של הרב אליהו פשטה בין החקלאים שחיכו זמן רב לגשמים והם ציפו בכיליון עיניים לסוף השבוע. ובאמת בסוף אותו שבוע ירדו גשמי ברכה כל כך גדולים עד שהשדות היו מוצפים מים לגמרי. כששאלו את הרב אחר כך מנין היה לו ביטחון כזה גדול בירידת הגשמים, הוא אמר כי כאשר אלה מבני ישראל שלא הקריבו קרבן פסח ראשון שאלו "למה נגרע, לבלתי הקריב את-קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל?" – השיב להם משה: "עמדו ואשמעה, מה יצוה ה' לכם".

מנין יודע משה שה' יצווה להם פתרון כלשהו? אלא שכאשר יהודי קורא לה' באמת, לא בשביל עצמו אלא בשביל ה' או בשביל אחרים, מיד הוא נענה. כשמעתי את הילד מבקש גשם, לא בשבילו אלא בשביל אביו החקלאי או הורי חבריו החקלאים – ידעתי שה' לא ישיב את פנייתו ריקם.

המשנה בברכות (נד.) אומרת "על הזיקין, ועל הזועות, ועל הרעמים, ועל הרוחות, ועל הברקים אומר: ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם. על ההרים ועל הגבעות, ועל הימים, ועל הנהרות, ועל המדברות אומר: ברוך עושה בראשית". הגמרא (נט.) מסבירה שמברכים על רוחות הזעף.

רוחות סערה הן ברכה גדולה. מוליכות את העננים ובלעדיהן לא היו גשמים, מעלות את האדים לגובה כדי שיתקררו ויהפכו למים ומביאות אותם ליבשה. מערבבות את מי הים, ובלעדיהן לא היו חיים באוקיינוסים, מזרימות אויר נקי לנשימה ומזוגות את החום והקור בעולם. מעבירים זרעים ואבקת צמחים ממקום למקום. מערבבלת את מי הים ומזרימים אליהם חמצן. על כל זה אנחנו אומרים תודה.

סופות חול

במדבריות סהרה ואחרות יש סופות חול ענקיות שמרימות לאויר מאות טונות של חול מהמדבר ששמגיע ליערות הגשם באמזונס שמספקות חמצן רב לכדור הארץ. גרגרי האבק והחול האלה מדשנים את פני האוקיינוס ברזל שהוא החומר שמאפשר לצמחי המים הזעירים (פיטופלנקטון) לגדול על פני האוקיינוס. הצמחים הללו מספקים 50% מתצרוכת החמצן בעולם. הם גם נאכלים על ידי הדגיגים שנאכלים בתורם ומניעים את שרשרת המזון של כל החיים בים.

תודה על הרוחות השקטות

הגמרא בתלמוד ירושלמי (ברכות פרק ט הלכה ב) אומרת שעל רוחות סערה מברכים ברוך שכחו מלא עולם, "אבל שבאים בנחת אומר ברוך עושה בראשית. אמר רבי יהושע בן חנניה בשעה שהרוח יוצא לעולם. הקב"ה משברו בהרים ומרשלו בגבעות. ואומר לו תן דעתך שלא תזיק בריות".

התוספות בברכות (נט) מביא את דברי הירושלמי, והחיד"א בברכי יוסף (רכז) מביא את דברי התוס' "וכן העלה הרב מהר"ם ן' חביב בתשובה" – "מכל מקום מסתברא דיברך עושה בראשית, כיון דאתמר בירושלמי דאף כשבאים בנחת מברך כן". וכיון שבכל הברכות אנחנו לא מברכים בשם ומלכות כשיש מחלוקת, בוודאי חשוב לברך בלי שם ומלכות. כך נשים לב לטובה שיש ברוחות ונדע להודות לה' על כך. (ראה מש"ב רכו וכף החיים שם ס"ק ז).

גשם ושפע שמלמד את העולם מהי האמת

הגמרא אומרת: "אמר רבי תנחום בר תנאי, אין הגשמים יורדים, אלא אם כן נמחלו עונותיהן של ישראל, שנאמר (תהלים פה) 'רצית ה' ארצה, שבת שבות יעקב, נשאת עון עמך, פסית כל חטאתם סלה'". הפרק הזה בתהילים מלמד שהתשובה היא תשובה יציבה שלא חוזרים ממנה לטעויות. "אשמימה מה ידבר האל ה' כי ידבר שלום אל עמו ואל חסדיו ואל ישונו לכסלה".

שהתשובה מביאה גאולה ומחיה את עם ישראל. "הלא אתה תשוב תחינו ועמך ישמחו בך". הברכה שיש באדמת ישראל שחוזרת לתת פריה בעין יפה מבררת את צדקת עם ישראל בעיני העמים. "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף: גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה: צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו". אמן ואמן

תשובה כהלכה

אור להורות. נולדה לנו בת במזל טוב. כיצד מומלץ להודות לה' על כך (קידוש, זבד הבת, כיבוד לשיעור, לתרום סעודת עניים)? הודאה לה' על הזכות הנפלאה להיות שותפים אתנו בהולדת הבת. את סגנון ההודאה ברבים תעשו במחשבה תחילה. זה יכול להיות קידוש אחרי התפילה או משהו בבית. לא משנה, העיקר הודאה ברבים מהלב.

הודאה פרטית. אם חצה להוסיף בקשות פרטיות בתפילה, מוסיפן ב"שמע קולנו". אך היכן אפשר להוסיף הודאה פרטית? ב"שמע קולנו" או ב"היו לרצון" האחרון.